

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

СЪВЕТ НА ЕВРОПА
ЕВРОПЕЙСКИ СЪД ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

ПЪРВО ОТДЕЛЕНИЕ

ДЕЛО КЕХАЙОВ С/У БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 41035/98)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

18 януари 2005

ВЛЯЗЛО В СИЛА

18/04/2005

Решението става окончателно при наличие на обстоятелствата, упоменати в чл. 44, ал. 2 от Конвенцията. Същото може да е предмет на редакционен преглед.

По делото Кехайов с/у България

Европейският съд по правата на човека (Първо отделение), заседаващо в състав:

Г-н Х. Л. Розакис [C.L. Rozakis], *Председател*,

Г-жа С. Ботушарова [S. Botoucharova],

Г-н А. Ковлер [A. Kovler],

Г-жа Е. Щайнер [E. Steiner],

Г-н К. Хаджиев [K. Hadjiev],

Г-н Д. Спилман [D. Spielmann],

Г-н С.Е. Йебенс [S.E. Jebens], *съдиш*,

и Г-н С. Нилсен [S. Nielsen], *Секретар на отделението*

В разпоредително заседание, проведено на 14 декември 2004,

Постанови настоящото решение на последната, посочена по-горе дата:

ПРОИЗВОДСТВО

1. Производството е образувано с жалба (№ 41035/98) срещу Република България, подадена пред Европейската комисия по правата на човека ("Комисията") в съответствие с предишния член 25 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи ("Конвенцията") от българския гражданин г-н Иван Иванов Кехайов [Ivan Ivanov Kechayov], на 28 януари 1998.

2. На жалбоподателя е била предоставена правна помощ и той е представляван пред Съда от г-н М. Екимджиев [M. Ekimdjiev] – адвокат от Пловдивската адвокатска колегия. Българското правителство ("Правителството") е представлявано от агентите си към Министерство на правосъдието - г-жа В. Джиджева [V. Djidjeva] и г-жа М. Димова [M. Dimova].

3. Жалбоподателят твърди, по-специално, че условията в ареста, в който е бил задържан, са били нечовешки и унижителни, че след задържането му не е бил изправен пред съдия или длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции, че адвокатът му не е получил достъп до делото, че на едно заседание в производството, образувано по жалба срещу задържането под стража, адвокатът му не е бил допуснат до участие и не е могъл да го представлява, както и че молбите му за освобождаване са били разгледани само формално и след съществени забавяния.

4. Делото е внесено за разглеждане в Съда на 1 ноември 1998, когато влиза в сила на Протокол № 11 към Конвенцията (член 5, алинея 2 от Протокол № 11).

5. Жалбата е била разпределена за разглеждане на предишното Четвърто отделение на Съда (член 52, алинея 1 от Правилника на Съда). На 26 октомври 2000 Съдът обявил жалбата за частично недопустима и отложил разглеждането на останалата част.
6. С решение от 13 март 2003 Съдът е обявил останалата част от жалбата за допустима.
7. На 23 май 2003 жалбоподателят направил възражение срещу представителната власт на агента на Правителството, като е твърдял наличие на нарушения на вътрешните разпоредби. Съдът отхвърлил това възражение.
8. На 1 ноември 2004 Съдът е променил състава на своите отделения (член 25, алинея 1). Настоящото дело е било разпределено на новообразуваното Първо отделение (член 52, алинея 1). В рамките на това отделение и на основание член 26, алинея 1 е бил определен съставът, който да разгледа делото (член 27, алинея 1 от Конвенцията).

ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВАТА ПО СЛУЧАЯ

9. Жалбоподателят е роден през 1971 и живее в Пловдив.

А. Задържането под стража на жалбоподателя и жалбите му срещу тази мярка за неотклонение

10. На 27 декември 1996 жалбоподателят е бил арестуван, изправен пред следовател и задържан под стража по обвинение в изнасилване. Същия ден прокуратурата потвърдила взетата мярка за неотклонение “задържане под стража”. По-късно, в хода на разследването, му е било повдигнато и обвинение за отвлечане.

11. Между 27 декември 1997 и 5 януари 1998 следователят извършил претърсвания на апартамента на жалбоподателя, назначил експертизи на различни следи и предмети и разпитал жалбоподателя.

1. На 5 януари 1998 жалбоподателят е обжалвал постановлението за задържане пред Пловдивския районен съд.

2. В съответствие с установената практика, жалбата е била подадена чрез разследващите органи, които я препратили на районния съд на 15 януари 1998. Делото било насрочено за 19 януари 1998.

3. На 19 януари 1998 адвокатът на жалбоподателя поискал достъп до делото, който обаче му бил отказан от съдията същия ден.

4. На заседанието на 19 януари 1998 адвокатът на жалбоподателя направил отвод на председателката на състава, тъй като неотдавна тя

била поискала образуване на наказателно производство срещу него за клевета. Адвокатът бил загрижен, че враждебността на съдията към него би могла да увреди интересите на клиента му. Молбата му за отвод на съдията била уважена, а делото - отложено.

16. На 21 януари 1998 делото е било разпределено на друг състав и насрочено за 23 януари 1998.

17. На 21 януари 1998 адвокатът на жалбоподателя отново поискал достъп до делото. Същия ден това искане е било отхвърлено.

18. В крайна сметка жалбата на жалбоподателя срещу задържането под стража била разгледана на 23 януари 1998.

19. При откриване на заседанието съдията не допуснал до участие адвоката на жалбоподателя, тъй като счел писменото му пълномощно за недействително. Съдията посочил, че пълномощното било подписано единствено от съпругата на жалбоподателя, но не и от самия жалбоподател, че не съдържащо означение на възнаграждението на адвоката и че не било направено на лист от обичайния адвокатски кочан.

20. Поради това жалбоподателят, който също присъствал, представил на съдията друго писмено пълномощно, подписано от него. Съдията отказал да го приеме, тъй като в него не бил отбелязан номерът на делото. В резултат на това жалбоподателят трябвало да се защитава сам, без адвокатска помощ.

21. След като изслушал жалбоподателя, съдът отхвърлил жалбата срещу задържането под стража, посочвайки, че повдигнатото обвинение било за тежко престъпление. Според съда обстоятелството, че жалбоподателят отказал да подпише протоколите от първите си разпити и да даде обяснения по повдигнатите обвинения несъмнено показвало липса на критичност към поведението му, която от своя страна сочала на опасност от укриване или извършване на друго престъпление.

5. На 13 април 1998 жалбоподателят подал нова молба за изменение на взетата спрямо него мярка за неотклонение "задържане под стража", позовавайки се на заключения от психиатрична експертиза относно психичното му състояние (Вж. параграф 41 по-долу). Освен това на 13 април 1998 жалбоподателят направил искане за замяна на председателя на състава, твърдейки, че с поведението си на заседанието на 23 януари 1998 последният е демонстрирал пристрастността си. Адвокатът не приложил пълномощно и не посочил своя адрес и телефонен номер.

26. На 27 април 1998 молбата е била изпратена от органите на прокуратурата на районния съд, който я получил на 6 май 1998. Открито заседание било насрочено за 11 май 1998. Призован бил жалбоподателя, но не и неговия адвокат.

24. На заседанието на 11 май 1998 жалбоподателят поискал отлагане на делото поради отсъствието на адвоката му. Районният съд, заседаващ в нов състав, отбелязал, че адвокатът на жалбоподателя не е бил призован, тъй като не бил посочил адреса си. Независимо от това решил да отложи делото с оглед искането на жалбоподателя. Второ заседание било насрочено за 21 май 1998.

25. На 12 май 1998 адвокатът на жалбоподателя поискал да му бъде предоставен достъп до делото.

26. На 21 май 1998 Пловдивският районен съд изслушал прокурора, жалбоподателя и представляващите го двама адвокати. Районният съд отхвърлил молбата на адвокатите за отлагане с цел запознаване с делото, позовавайки се на “практиката” и подкрепил становището на прокурора, че следователят преценява кои материали да бъдат представени на адвокатите.

27. Що се отнася до съществуването на делото, жалбоподателят твърдял, че здравословното му състояние е нестабилно, че условията в ареста са неприемливи и че трябва да помага на родителите си, единият от които бил болен, в тяхната сезонна земеделска работа.

28. Районният съд отхвърлил молбата за освобождаване, позовавайки се на заключението на психиатрите, че жалбоподателят бил психически здрав и че други близки се грижели за болната майка на жалбоподателя. Съдът също така взел предвид факта, че е било повдигнато обвинение за тежко престъпление, извършено в изпитателния срок на условната присъда на жалбоподателя по предходно осъждане, и заключил, че съществува опасност същият да осуети разкриването на обективната истина и да извърши друго престъпление. Относно условията в ареста, където бил задържан жалбоподателят, съдът посочил, че би могло да се препоръча преместване в друго място за лишаване от свобода.

29. На 8 юни 1998, преди да приключи разследването, следователят предоставил на жалбоподателя и адвоката му достъп до всички материали по делото. На 11 юни 1998 изготвил обвинително заключение.

7. Прокурорът изготвил обвинителен акт за изнасилване и отвличане и го внесъл в районния съд на 28 юли 1998.

31. На първото съдебно заседание, проведено на 1 октомври 1998, районният съд разгледал новата молба на жалбоподателя за изменение на мярката за неотклонение “задържане под стража” и я отхвърлил, посочвайки, че било повдигнато обвинение за тежко умишлено престъпление, което изисквало оставането на жалбоподателя в ареста, както и че твърдяното престъпление било извършено в изпитателния срок на предходно условно осъждане на жалбоподателя за друго престъпление. Този последен факт не оставял съмнение, че съществува опасност жалбоподателят да извърши други престъпления. На

последно място, съдът също така подкрепил становището на прокурора, че от данните по делото може да се направи обосновано предположение, че жалбоподателят е извършил престъплението, както и че следва да се отчете обстоятелството, че обвиненията се отнасяли до престъпление, свързано с насилие.

32. На проведеното на 23 ноември 1998 заседание жалбоподателят подал друга молба за освобождаване, като твърдял, че срокът на задържането му бил необосновано дълъг, че съдът не е провел бърз съдебен процес и че липсват уличаващи доказателства. Г-ца Д., пострадалата, изразила опасения, че ако бъде освободен, жалбоподателят може да я нарани. Тя била научила, че родителите на жалбоподателя разпитвали за нейния нов адрес. Съдът се произнесъл отрицателно относно молбата на жалбоподателя за освобождаване. Той отбелязал, че съгласно приложимото право мярката за неотклонение “задържане под стража” е задължителна във всички случаи на обвинения за тежки престъпления. Освен това посочил, че съществува опасност жалбоподателят да осуети разкриването на обективната истина поради факта, че срещу него били образувани повече от едно висящи дела и че имал предходни осъждания. Ето защо твърденията на жалбоподателя за добро поведение и тежко семейно положение не обосновали освобождаване.

33. На 18 декември 1998 Пловдивският районен съд намерил жалбоподателя за виновен в изнасилване и го осъдил на две години лишаване от свобода, като го оправдал по обвинението в отвлечане. На 30 април 1999 Пловдивският окръжен съд потвърдил осъдителната присъда.

Б. Кореспонденция през 1998 между съдилищата и адвокатската колегия в Пловдив относно достъпа до дела

34. Жалбоподателят представил копия от писма от януари и март 1998 от председателите на Пловдивския районен съд и Пловдивския окръжен съд до местната адвокатска колегия, очевидно като реакция на оплаквания от адвокати във връзка със съществуваща практика на препятстване достъпа до дела, образувани по жалби срещу мярка за неотклонение “задържане под стража”.

35. Председателят на районния съд признал основателността на оплакванията и посочил, *между другото*, че, “за съжаление, районните съдии разчитат на наложилата се до момента практика и не споделят моето виждане ...”

368. Председателят на окръжния съд уведомил адвокатската колегия, че въпросът е бил подробно обсъден и че съдиите са приели, противно на мнението на Главна прокуратура и Пловдивска окръжна

прокуратура, че липсват правни основания за отказа на достъп до делата, образувани по жалби срещу задържането под стража.

В. Условия в ареста, в който е бил задържан жалбоподателят

37. Между 25 декември 1997 и 16 юни 1998 жалбоподателят е бил държан в арестантска килия в Окръжната следствена служба в Пловдив.

38. Килията, в която жалбоподателя бил затворен заедно с още трима души, била с размери 3 x 3.5 м (площ от 10.5 м²). Тъй като нямало легла, задържаните спели върху дюшеци на пода. Според жалбоподателя, одеалата не били изпирани редовно. Правителството оспорило това твърдение. В килията не прониквала дневна светлина и била снабдена с електрическа крушка от 100W. Имало вентилационна система. Според жалбоподателя последната била инсталирана едва “през 1998”. Освен това той твърди, че през зимата температурата в килията му не надвишавала 10-12 С°. Според Правителството килията била отоплявана с централно парно и температурата в нея била нормална.

39. Жалбоподателят и другите задържани лица са имали право да напускат килията по два пъти на ден, в 6.30 сутринта и 6.30 вечерта, с оглед хигиенните им нужди. За да се облекчат извън времето, определено за посещение на санитарните възли, лишените от свобода трябвало да използват кофа. Те били длъжни сами да изпразват и почистват кофата когато излизали от килията, за да използват санитарните помещения. Разполагали с почистващи препарати. Веднъж седмично кофите били дезинфекцирани с химикали. Нямало никаква възможност за престой на открито или физически упражнения. Задържаните лица можели да напускат килията и когато имали посещения или били водени за разпит или в съда. Къпели се веднъж седмично през зимата и два пъти през лятото. Топла вода изглежда е имало.

40. Храна получавали по три пъти на ден в килията. Сервирана била в купи или канчета, които задържаните били длъжни да измиват след всяко ядене и които периодично били събирани и дезинфекцирани. По съображения за сигурност, не са били давани вилици или ножове. Според жалбоподателя храната била лоша. Правителството посочило, че месо било раздавано най-малко веднъж дневно.

41. През април 1998 вещите лица – психиатри, назначени да прегледат жалбоподателя и проверят вменяемостта му, представили заключението си. Те отбелязали, че година или две по-рано жалбоподателят имал периоди на депресия и агресивно и неадекватно поведение. Бил е приет за един ден в психиатрична болница със

съмнение, че страда от параноидна шизофрения. Експертите обаче заключили, че жалбоподателят бил психично здрав.

42. На 16 юни 1998 жалбоподателят бил преместен в затвора в Пловдив, в който условията били по-добри.

Г. Доклади на Европейския комитет за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказване (“КИ”)

43. Представители на КИ посетили България първо през 1995, а след това - през 1999 и 2003. Арестът в Пловдивската окръжна служба бил посетен през 1999 и 2003. Всички доклади съдържали общи наблюдения върху проблемите в арестите към следствените служби.

1. Относими резултати от доклада от 1995 (публикуван през 1997)

44. В този доклад КИ установил, че повечето, макар и не всички, арести в следствените служби били пренаселени. С изключение на един арест, където условията били по-добри, условията били следните: задържаните лица спели на дюшеци върху нарове на земята; хигиената били лоша, а одеалата и възглавниците – мръсни; в килиите не прониквала дневна светлина, а изкуственото осветление били твърде слабо за четене и било включено непрекъснато; вентилационните системи били в лошо състояние; задържаните имали право да ползват тоалетна и умивалник два пъти дневно (сутрин и вечер) за няколко минути и да вземат душ веднъж седмично; извън двете посещения на ден в тоалетните, арестантите трябвало да облекчават естествените си нужди в кофата в килията; въпреки, че според вътрешния правилник на мястото за лишаване от свобода задържаните лица имали право на “ежедневна разходка” до тридесет минути, тя често била намалявана на 5-10 минути или изобщо забранена; на лишените от свобода не били осигурени никакви други извън килийни занимания.

45. По-нататък КИ посочил, че храната била некачествена и недостатъчна. По-специално ежедневното “топло ядене” обикновено представлявало разредена супа (често хладка) и неподходящо количество хляб. При другите хранения задържаните получавали единствено хляб, малко сирене или халва. Менюто рядко включвало месо и плодове. Задържаните трябвало да ядат от паници без прибори – не били давани дори лъжици.

46. КИ отбелязал също така, че посещенията на членове на семейството били възможни единствено с разрешение и в резултат на това контактът на задържаните с външния свят бил много ограничен. Нямаło радио или телевизия.

47. КИ заключил, че българските власти не са изпълнили задължението си да осигурят условия на задържането, съответстващи

на вроденото достойнство на човека и че “почти без изключение, условията в посетените арести към следствените служби могат с основание да се опишат като нечовешки и унижителни.” В отговор на това, българските власти са се съгласили, че оценката на делегацията на КИ е била “обективна и точно изложена”, но посочили, че възможностите за подобряване на условията били ограничени от затрудненото финансово положение на страната.

48. През 1995 КИ препоръчал на българските власти, *между другото*, да бъдат осигурени достатъчно храна, напитки и безопасни прибори, дюшеците и одеалата да бъдат редовно почиствани, задържаните лица да разполагат с принадлежности за лична хигиена (сапун, паста за зъби и пр.), да се дадат указания на затворническия персонал да позволява на задържаните да напускат килиите си през деня за ползване на тоалетна, освен когато важни съображения за сигурност изискват друго, строго да се спазва на практика разпоредбата на правилника, предвиждаща 30 минутни упражнения на ден, да бъде подобро осветлението и проветрението на килиите, да бъде променен режима за посещения на членове на семейството и задържаните под стража често да бъдат премествани в затвор дори преди приключване на предварителното производство. Следвало спешно да се разгледа въпроса относно възможността на задържаните за упражнения на открито.

2. Относими резултати от доклада от 1999 (публикуван през 2002)

49. КИ отбелязал, че са били въведени нови правила, осигуряващи по-добри условия, но все още липсвали съществени подобрения.

50. На повечето места, посетени през 1999 (с изключение на открит наскоро нов арест в София), условията на задържане в арестите на следствените служби били в общи линии същите като наблюдаваните при посещенията на КИ през 1995, включително що се отнася до хигиената, пренаселеността и заниманията извън килията. На някои места положението дори се било влошило.

51. В ареста към Пловдивската следствена служба, както и на други две места за лишаване от свобода, задържаните “продължавали да ядат с пръсти поради липса на подходящи прибори”.

52. В същия арест медицинският преглед се извършвал от лекаря в помещенията.

3. Относими резултати от доклада от 2003 (публикуван през 2004)

53. КИ отбелязал, че повечето места за лишаване от свобода били в процес на обновяване, но имало още много за вършене. Килиите продължавали да бъдат пренаселени.

54. В Пловдив, едва една трета от килиите били ремонтирани, което включвало поставяне на прозорци на вратите на килиите, подобряване на изкуственото осветление и инсталиране на умивалници в килиите. По-голямата част от килиите обаче били в същото неподходящо състояние, както през 1999. Санитарните помещения не били обновени по задоволителен начин.

55. Въпреки препоръките на КИ в доклада от посещението през 1999, не е бил разработен подходящ режим на занимания за задържаните лица, прекарващи продължителни периоди в следствените арести. В последните не са били предвидени пространства за упражнения на открито. В някои места за лишаване от свобода (напр. Ботевград), са били направени опити за компенсиране на липсата на условия за упражнения на открито, като се позволявало на задържаните лица да се разхождат в коридора по няколко пъти на ден. КИ посочил, че “в тази връзка положението продължавало да бъде твърде сериозно”.

II. ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ПРАВО

56. Член 69, алинея 2 от Наказателно-процесуалния кодекс предвижда, че адвокатското пълномощно се изготвя в писмена форма и се подписва от обвиняемия и неговия защитник.

57. Съответните разпоредби от Наказателно-процесуалния кодекс относно правомощията на следователите и прокурорите са обобщени в решението на Съда по делото *Николова с/у България* ([ГО], № 31195/96, абзац 25-29, ЕКПЧ 1999-II [*Nikolova v. Bulgaria*] (GC), no. 31195/96, §§ 25-29, ECHR 1999-II).

ПРАВОТО

I. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 3 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

58. Жалбоподателят се оплаква на основание член 3 от Конвенцията във връзка с условията в ареста, в който е бил задържан до 16 юни 1998. Член 3 от Конвенцията гласи следното:

“Никой не може да бъде подложен на изтезания или нечовешко или унижително отнасяне или наказание..”

А. Становищата на страните

59. Жалбоподателят твърди, че към процесния момент страдал от психичен проблем, установен от експертите-психиатри, които го прегледали във връзка с образуваното срещу него наказателно производство. Въпреки този факт, той бил държан при ужасни условия и без психиатрично лечение в ареста на Пловдивската следствена служба.

60. Жалбоподателят също така представя копия от журналистически статии, според които различни длъжностни лица признали, че целта на съществуващите в ареста към Пловдивската следствена служба условия била измъчване и оказване на натиск върху лишените от свобода. Освен това жалбоподателят се позовава на доклада от посещението на представители на КИ в България през 1995, в който условията в подобни места за лишаване от свобода са били описани като нечовешки и унижителни.

61. Правителството оспорва някои от твърденията на жалбоподателя относно материалните условия в ареста, в който е бил задържан, и посочва, че оплакването на основание член 3 от Конвенцията е неоснователно.

Б. Преценката на Съда

1. Общи принципи

62. За да попадне в обхвата на член 3, малтретирането трябва да достигне определен минимален предел. Оценката на този минимален предел е относителна; тя зависи от всички обстоятелства на случая, като например продължителността на третирането, неговите физически или психически последици, а в някои случаи - полът, възрастта и здравословното състояние на пострадалия (*Вж.*, наред с други решения, *Ирландия с/у Обединеното кралство*, решение от 18 януари 1978, Поредица А № 25, стр. 65, абзац 162 [*Ireland v. the United Kingdom*, judgment of 18 January 1978, Series A no. 25, p. 65, § 162]).

63. Съдът е приел, че отнасянето е "нечовешко" когато, *между другото*, е умишлено, непрекъснато в продължение на часове и причиняващо действителна телесна повреда или силно физическо или психическо страдание. Отнасянето е преценено като "унижително" когато предизвиква у пострадалите такива чувства на страх, безпокойство и малоценност, които да ги унижат и подтиснат (*Вж.*, например, *Кудла с/у Полша* [ГО], № 30210/96, абзац 92, ЕКПЧ 2000-XI [*Kudla v. Poland* [GC], no. 30210/96, § 92, ECHR 2000-XI]).

Преценявайки дали конкретна форма на третиране е “унизителна” по смисъла на член 3, Съдът трябва да определи дали целта ѝ е да унижи и подтисне съответното лице и дали, що се отнася до последиците, е засегнала неблагоприятно неговата личност по несъвместим с член 3 начин. Липсата на такава цел обаче не изключва задължително възможността за установяване на нарушение на член 3 (*Вж.*, например, *Ранинен с/у Финландия*, решение от 16 декември 1997, *Сборник с доклади и решения*, 1997-VIII, стр. 2821-22, абзац 55 [*Raninen v. Finland*, judgment of 16 December 1997, *Reports of Judgments and Decisions*, 1997-VIII, pp. 2821-22, § 55], и *Пиърс с/у Гърция*, № 28524/95, абзац 74, ЕКПЧ 2001-III [*Peers v. Greece*, no. 28524/95, § 74, ECHR 2001-III]).

64. Понесеното страдание и унижение трябва да надхвърля неизбежния елемент на страдание или унижение, свързан с законното отнасяне или наказване. Мерките, изразяващи се в лишаване на определено лице от свобода, често съдържат такъв елемент. Все пак не може да се каже, че задържането под стража само по себе си повдига въпрос по член 3 от Конвенцията. Независимо от това, съгласно тази разпоредба държавите трябва да гарантират, че лицето е задържано при условия, които са съвместими с човешкото му достойнство, че начинът и методът на изпълнение на тази мярка не го подлагат на мъки или изпитания, надхвърлящи неизбежното страдание, свързано със задържането, и че предвид практическите изисквания на лишаването от свобода, неговото добро здравословно състояние е съответно обезпечено. При преценяване условията на задържането, следва да се вземат предвид кумулативните последици на тези условия и срока на задържането (*Вж.* *Дугоз с/у Гърция*, № 40907/98, абзац 46, ЕКПЧ 2001-II [*Dougoz v. Greece*, no. 40907/98, § 46, ECHR 2001-II] и *Калашников с/у Русия*, № 47095/99, абзац 102, ЕКПЧ 2002-VI [*Kalashnikov v. Russia*, no. 47095/99, § 102, ECHR 2002-VI]).

65. Наред с материалните условия важен фактор е и режимът на задържане. При преценката дали даден ограничителен режим може да доведе до несъвместимо с член 3 третиране следва да се обърне внимание на особените условия, строгостта и срока на режима, преследваната с него цел и последиците му върху съответното лице (*Вж.* *Месина с/у Италия* (дек.), № 25498/94, ЕКПЧ 1999-V [*Messina v. Italy* (dec.), no. 25498/94, ECHR 1999-V], *Ван дер Вен с/у Холандия*, № 50901/99, абзац 51, ЕКПЧ 2003-II [*Van der Ven v. the Netherlands*, no. 50901/99, § 51, ECHR 2003-II] и *Йоргов с/у България*, № 40653/98, абзац 83-87, 11 март 2004 [*Iorgov v. Bulgaria*, no. 40653/98, §§ 83-87, 11 March 2004]).

2. Приложение на тези принципи в настоящия случай

66. Доколкото жалбоподателят е бил задържан под стража в ареста на Пловдивската следствена служба между 25 декември 1997 и 16 юни 1998, констатациите на КИ, и по-специално съдържащите се в докладите му от 1995 и 1999, са надеждна основа за преценката на условията, при които жалбоподателят е бил лишен от свобода. В тази връзка Съдът отбелязва, че КИ е описал условията в много следствени арести като нечовешки и унижителни (*Вж.* параграфи 37 и 43-55 по-горе).

67. Жалбоподателят е бил държан в килия с площ от 10.5 квадратни метра, заедно с още трима задържани. Доколкото липсвала възможност за занимания на открито или извън килията, той на практика е прекарвал в килията – която не е имала прозорец и била осветлявана от една единствена електрическа крушка – цялото си време, с изключение на двете кратки посещения на ден до санитарните помещения (*Вж.* параграфи 38-40 по-горе).

68. Към онзи момент жалбоподателят е бил на 26 години и в добро физическо здраве. Относно психичното му състояние, Съдът не е в състояние да достигне до несъмнени заключения. На държавните органи е било известно приемането му в психиатрична болница година или две по-рано. Въпреки, че според психиатрите, които го прегледали през април 1998, той е бил психически здрав, тяхното заключение се е отнасяло единствено до способността му да участва в наказателното производство (*Вж.* параграф 41 по-горе). От друга страна, жалбоподателят не е доказал, че по време на престоя в ареста се е нуждаел от психиатрична помощ и такава му е била отказана.

69. Във всички случаи, според Съда обстоятелството, че жалбоподателят е трябвало да прекарва на практика 24 часа на ден в продължение на близо шест месеца в пренаселена килия, без достъп до дневна светлина и каквато и да било възможност за физически и други занимания извън килията, е било увреждащо за неговото здраве и му е причинило силно страдание. В действителност, през май 1998 Пловдивският районен съд, който разгледал молбата на жалбоподателя за освобождаване поради, *между другото*, неприемливите условия, препоръчал преместването му в друго място за лишаване от свобода (*Вж.* параграфи 26-28 по-горе).

70. Макар Съдът да не възприема твърдението на жалбоподателя, че условията в ареста са били предназначени да го подтиснат или унижат, почти няма съмнение, че някои аспекти от строгия режим биха могли да се окажат като унижителни.

71. По-специално, подлагането на задържаното лице на унижението да се облекчава в кофа в присъствието на други съкилийници не може да бъде обосновано, освен в специфични ситуации, при които разрешаването на посещенията в санитарните възли би създавало конкретна и сериозна опасност за сигурността. Наличие на рискове за

сигурността обаче не е било изтъкнато от Правителството като основание за ограничителния режим, на който жалбоподателят е бил подложен в ареста на Пловдивската следствена служба.

72. Съдът счита също така, че при липсата на необорими съображения за сигурност няма оправдание за лишаването на жалбоподателя от всякаква възможност за извънкилийни занимания и физически упражнения в продължение приблизително на шест месеца.

73. Макар да не пренебрегва финансовите затруднения, изтъкнати от Правителството пред КИ, Съдът намира, че редица препоръчани от КИ подобрения не са изисквали значителни средства и въпреки това не са били извършени (*Вж.* параграфи 47, 48, 50, 51, 54 и 55 по-горе).

74. Имайки предвид кумулативните последици от необосновано строгия режим, на който жалбоподателят е бил подложен, материалните условия в килията и прекараното в нея време, Съдът счита, че претърпените от него изпитания надвишават неизбежното равнище, свързано със задържането, и намира, че причиненото в резултат на това страдание надхвърля предела съгласно член 3 от Конвенцията.

75. Следователно е налице нарушение на тази разпоредба.

II. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 5, АЛИНЕЯ 3 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

76. Жалбоподателят се оплаква, че след арестуването му не е бил изправен пред съдия или друго длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции по смисъла на член 5, алинея 3 от Конвенцията, който в приложимата си част гласи следното:

“Всяко лице, арестувано или лишено от свобода в съответствие с разпоредбите на т. 1 (с) на този член, трябва своевременно да бъде изправено пред съдия или пред длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции ...”

77. Правителството твърди, че към процесния момент юристи и преподаватели по право в България са считали следователите и прокурорите, пред които задържаните лица са били изправяни, за “длъжностни лица, упълномощени от закона да изпълняват съдебни функции”, въпреки осъществяваната от тях обвинителна функция по отношение на задържаното лице. Това виждане се е променило след решението на Съда по делото *Асенов и други с/у България* (28 октомври 1998, *Сборник с доклади* 1998-VIII) и системата е била изменена, считано от 1 януари 2000.

78. По дела с мярка за неотклонение “задържане под стража”, взета съгласно съществувала в България до 1 януари 2000 система, Съдът намира, че нито следователите, пред които обвиняемите са били изправяни, нито прокурорите, които одобрявали задържането, биха

могли да се считат за “длъжностни лица, упълномощени от закона да изпълняват съдебни функции” по смисъла на член 5, алинея 3 от Конвенцията (*Вж. Асенов и други с/у България*, цитирано по-горе, *Николова с/у България*, цитирано по-горе, и *Шишков с/у България*, № 38822/97, ЕКПЧ 2003-I (извлечения) [*Shishkov v. Bulgaria*, по. 38822/97, ECHR 2003-I]).

79. Настоящият случай също се отнася до мярка за неотклонение “задържане под стража”, наложена преди 1 януари 2000. След арестуването му жалбоподателят е бил изправен пред следовател, който не е бил упълномощен да се произнася относно задържането му под стража. Във всеки случай, нито следователят, нито потвърдилият задържането прокурор са били достатъчно независими и безпристрастни за целите на член 5, алинея 3, с оглед тяхната практическа роля на обвинители и евентуалното им участие като страна в наказателното производство (*Вж. параграфи 10 и 48 по-горе*). Съдът препраща към анализа си на приложимото вътрешно право, съдържащ се в решението по делото *Николова* (*Вж. параграфи 28, 29 и 45-53 от това решение*).

80. Следователно е имало нарушение на правото на жалбоподателя да бъде изправен пред съдия или друго длъжностно лице, упълномощено от закона да упражнява съдебни функции по смисъла на член 5, алинея 3 от Конвенцията.

III. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 5, АЛИНЕЯ 4 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

81. Жалбоподателят се оплаква, че на адвоката му е бил отказан достъп до делото, а в един случай е бил възпрепятстван да го представлява. Освен това поддържа, че съдилищата са разгледали жалбите му срещу задържането със съществени забавяния и че проверката на районния съд относно законосъобразността на наложената му мярка за неотклонение е била чисто формална. Член 5, алинея 4 от Конвенцията гласи следното:

“Всяко арестувано или лишено от свобода лице има право да обжалва законността на неговото задържане в съда, който е задължен в кратък срок да се произнесе; в случай, че задържането е неправомерно, съдът е длъжен да нареди незабавното освобождаване на задържаното лице.”

82. Съдът намира, че към процесния момент в Пловдивския районен съд е съществувала практика да се отказва достъп до делата, образувани по жалби срещу мярка за неотклонение “задържане под стража” (*Вж. параграфи 34-36 по-горе*). По делото *Шишков с/у България*, цитирано по-горе, абзац 77-81, Съдът е установил нарушение на член 5, алинея 4 по повод на тази практика.

83. Правителството твърди, че адвокатът на жалбоподателя е бил редовно уведомяван от следователя за всички процесуално-следствени действия и бил изцяло запознат със съответните доказателствени материали. Жалбоподателят възразил, че му е бил отказан достъп до делото и че в резултат на това материалите от разследването, проведено между 27 декември 1997 и 5 януари 1998, са останали недостъпни, въпреки че са съдържали релевантна информация за съществуването на основателно съмнение срещу жалбоподателя.

84. Съдът, който разглежда жалба срещу мярката за неотклонение “задържане под стража”, трябва да осигури гаранции във връзка със съдебното производство. Производството трябва да е състезателно и винаги да обезпечава “равенство в оръжията” на страните, прокурорът и задържаното лице. Равенството в оръжията не е гарантирано когато на процесуалния представител е бил отказан достъп до документите от следственото дело, които са от основно значение с оглед ефективното оспорване на законосъобразността, по смисъла на Конвенцията, на задържането на неговия клиент (*Вж.*, наред с други решения, *Лами с/у Белгия*, решение от 30 март 1989, Поредица А № 151, стр. 16-17, абзац 29 [*Lamy v. Belgium*, judgment of 30 March 1989, Series A no. 151, pp. 16-17, § 29], *Николова с/у България*, цитирано по-горе, абзац 58 и *Гарсия Алва с/у Германия*, № 23541/94, абзац 39-43, 13 февруари 2001, недокладвано [*Garcia Alva v. Germany*, no. 23541/94, §§ 39-43, 13 February 2001]).

85. В настоящия случай, на 19 и 21 януари и 21 май 1998 молбите на адвоката на жалбоподателя да се запознае с делото са били отхвърлени (*Вж.* параграфи 14-17, 25 и 26 по-горе). Поради това адвокатът на жалбоподателя не е бил в състояние да проучи документите, които са били от основно значение за преценяване законосъобразността на задържането под стража на клиента му (*Вж.* параграф 11 по-горе). Същевременно прокурорът, който осъществявал контрол върху разследването, потвърдил постановлението за задържане под стража от 27 декември 1997 и оставил без уважение подадената срещу него жалба, е имал предимството да бъде изцяло запознат с делото. Създалата се в резултат на това ситуация е била несъвместима с изискването за равенство в оръжията съгласно член 5, алинея 4 от Конвенцията.

86. Съдът отбелязва също така, че на заседанието от 23 януари 1998, във връзка с обжалването на задържането под стража, адвокатът на жалбоподателя бил възпрепятстван да го представлява, въпреки че връчил на съдията подписано от жалбоподателя писмено пълномощно в съдебната зала, в присъствието на съдията (*Вж.* параграфи 19 и 20 по-горе). Твърденият недостатък на този документ – липса на отбелязване на номера на делото – е бил толкова несъществен, че не би могъл да обоснове, съгласно вътрешното право (*Вж.* параграф 56 по-

горе) и провъзгласените в член 5 от Конвенцията принципи, решение, лишавашо жалбоподателя от адвокатска защита. По-специално, съдията е могъл да попита жалбоподателя дали пълномощното се отнася или не до разглежданото дело.

87. Ето защо Съдът намира, че е налице нарушение на член 5, алинея 4 от Конвенцията, тъй като на 19 и 21 януари и 21 май 1998 г. адвокатът на жалбоподателя е бил отказан достъп до делото, а на 23 януари 1998 г. е бил възпрепятстван да представлява подзащитния си.

88. С оглед тази констатация, Съдът не счита за необходимо да се произнася дали са били налице други нарушения на член 5, алинея 4 от Конвенцията в същото производство.

IV. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

89. Член 41 от Конвенцията гласи следното:

“Ако съдът установи, че е имало нарушение на конвенцията или на протоколите към нея и ако вътрешното право на високодоговарящата страна допуска само частично обезщетение за последиците от това нарушение, съдът присъжда, ако това е необходимо, справедливо удовлетворение на потърпевщата страна.”

A. Вреди

90. Жалбоподателят претендира 7 000 евро (“EUR”) обезщетение за неимуществените вреди, претърпени от нарушаването на правата му съгласно членове 3 и 5, алинеи 3 и 4 от Конвенцията. Според Правителството жалбата е прекомерна.

91. Съдът счита за несъмнено, че жалбоподателят е претърпял неимуществени вреди в резултат от задържането му под стража за период от близо шест месеца при условия, които са били нечовешки и унижителни, а също така и вследствие на нарушаването на правата му съгласно член 5, алинея 4 от Конвенцията. Имайки предвид обстоятелствата на настоящия случай и вземайки решение по справедливост, Съдът присъжда 2 000 евро, заедно с евентуалните данъци и такси върху тази сума.

Б. Съдебни разноски

92. Жалбоподателят претендира 3 850 евро възнаграждение за 77 часа работа на адвокат във връзка с националното производство и

производството пред Съда, при цена на час 50 евро. Освен това претендира 511 евро, представляващи разноски за превод на 71 страници и пощенски и режийни разходи. Той представя договор за правна помощ между него и адвоката му, график за изработени часове и пощенски разписки. Жалбоподателят моли направените съдебни и други разноски да бъдат заплатени пряко на адвоката му, г-н М. Екимджиев.

93. Правителството твърди, че претендираният брой часове работа на адвоката на жалбоподателя надхвърлял два пъти обичайно необходимия с оглед делото адвокатски труд. Освен това претенцията за разходи за преводачески услуги не била подкрепена с документи.

94. Съдът счита за прекомерен претендираният брой часове работа на адвоката на жалбоподателя. Освен това е необходимо намаляване на сумата поради обстоятелството, че част от първоначалните оплаквания са обявени за недопустими (*Вж.* параграфи 5 и 6 по-горе). Претенцията, свързана с разходите за преводачески услуги, трябва да бъде отхвърлена, доколкото не е подкрепена със съответни документи.

95. Имайки предвид изложеното по-горе и приспадайки сумата от 653 евро, изплатени под формата на правна помощ от Съвета на Европа, Съдът присъжда съдебни разноски в размер на 1 500 евро, заедно с евентуалните данъци и такси върху тази сума.

В. Лихва за забава

96. Съдът счита за уместно лихвата за забава да се изчислява на основата на пределната ставка по заеми на Европейската централна банка, към която се добавят три процента.

ПО ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО

1. *Приема*, че е налице нарушение на член 3 от Конвенцията;
2. *Приема*, че е налице нарушение на член 5, алинея 3 от Конвенцията;
3. *Приема*, че е налице нарушение на член 5, алинея 4 от Конвенцията;
4. *Приема*
 - (а) че държавата-ответник следва да плати на жалбоподателя, в срок от три месеца от влизането в сила на решението съгласно член 44, алинея 2 от Конвенцията, следните суми, като левова равностойност по курса, приложим в деня на плащането:
 - (i) 2 000 EUR (две хиляди евро) като обезщетение за неимуществени вреди, платими на самия жалбоподател;

- (ii) 1 500 EUR (хиляда и петстотин евро) за съдебни разноси, платими по банковата сметка на адвоката на жалбоподателя в България;
- (iii) евентуалните данъци и такси върху посочените по-горе суми;
- (б) че от изтичането на упоменатия по-горе тримесечен срок до плащането се дължи проста лихва върху горепосочените суми в размер на пределната ставка по заеми на Европейската централна банка през срока на неизпълнение, увеличена с три процента;

5. *Отхвърля* останалата част от претенцията на жалбоподателя за справедливо удовлетворение.

Изготвено на английски език и съобщено писмено на 18 януари 2005, в съответствие с член 77, алинеи 2 и 3 от Правилника на Съда.

Сьорен Нилсен
Секретар

Христос Розакис
Председател